This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M-2475 विषय _____

नाव _____

लेखक / लिपीकार गृह्यसूत्र

पृठ 40 काळ _____ पूर्ण / अपूर्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

M2475

॥अथ गृह्यसूत्रप्रारंभः॥

॥अथगृह्यसूत्रप्रारंभः॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः॥ ॥हरिः ओम्॥ ॥उक्तानिवैतानिकानिग्रह्याणिवक्ष्यामस्त्रयः पाकयज्ञा
ऽताअग्नौहूयमानाअनग्नौमऽताब्राह्मणभोजनेब्रह्मणिऽताअथाप्युदाहरंतियः
समिधायआऽहुतीयोवेदेनेतिसमिधमेवाविश्रद्दधानआदधन्मन्येतयजऽइदमिति
नमस्तस्मैयआऽहुत्यायोवेदेनेतिविद्ययैवाप्यस्तिषीतिस्तदेतत्सूयन्नृषिरुवाचॅअगो
रुधायगविषेऽक्षायदस्म्यंवचः॥ घृतात्स्वादीयोमधुनश्चवोचतेतिवचएवमऽइदंघृ
ताच्चमधुनश्चस्वादीयोस्तिषीतिःस्वादीयोस्तित्येवतदाह॥आतेअग्नऽऋचाहविर्हृदा
तष्टंभरामसि॥तेतेभवंतूक्षणऋषभासोवशाऽउतेत्येतएवमऽउक्षाणश्चऋषभाश्चवशाश्चभ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वंतियइमंस्वाध्यायमधीयतइतियोनमसास्वध्वरइतिनमस्कारेणवैखल्वपिनेवैदेवानमस्कार
मतियज्ञोवैनमइतिहिब्राह्मणंभवति॥१॥३॥अथसायंजातेःसिध्यस्यहविष्यस्यन्नु
ह्यादग्निहोत्रदेवताभ्यःसोमायवनस्पतयेग्नीषोमाभ्यामिंद्राग्निभ्यांद्यावापृथिवी
भ्यांधन्वंतरयइंद्रायविश्वेभ्योदेवेभ्योब्रह्मणेस्वाहेत्यथबलिहरणमेताभ्यश्चैवदेवताभ्यो
यओषधिवनस्पतिभ्योगृह्यगृहदेवताभ्योवास्तुदेवताभ्यइंद्रायेंद्रपुरुषेभ्योयमाय
यमपुरुषेभ्योवरुणायवरुणपुरुषेभ्यःसोमायसोमपुरुषेभ्यइतिप्रतिदिशंब्रह्मणेब्रह्म
पुरुषेभ्यइतिमध्येविश्वेभ्योदेवेभ्यःसर्वेभ्योभूतेभ्योदिवाचारिभ्यइतिदिवानक्तंचारिभ्यइति

वे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यत्र

गृ.सू.१ २

नक्तंरक्षोभ्यइत्युत्तरतःस्वधापितृभ्यइतिप्राचीनावीतीत्रीषंदक्षिणानिनयेत्॥३॥१॥
अथखलुकृच्चहोष्यन्त्स्यादिध्मात्रावरंसर्वतःस्रुवंस्रुचमुपरिष्टाद्धोष्यन्खादिरेखाउदगा
यतांपश्चात्त्यागायतेनानांतयोस्तिस्तोमध्येतदभ्युक्ष्याग्निंप्रतिष्ठाप्यान्वाधायपरिस
मूह्यपरिस्तीर्यपुरस्ताद्दक्षिणतःपश्चादुत्तरतइत्युक्त्वासंस्रुंतूष्णींपर्युक्षणंपवित्राभ्या
माज्यस्योत्पवनंमप्रछिन्नायावनंतर्गर्भौप्रादेशमात्रौकुशौनानांतयोर्गृहीत्वांगुष्ठो
पकनिष्ठिकाभ्यामुत्तानाभ्यांपाणिभ्यांसवितुष्ट्वाप्रसवउत्पुनाम्यछिद्रेणपवित्रेणव
सोःसूर्यस्यरश्मिभिरितिप्रागुत्पुनातिसकृन्मंत्रेणाहिरण्मयीहृताहृतमाज्यहोमेषुपरि

हेरं २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तरणंतथाज्यभागोपाकयज्ञेषुब्रह्माचधन्वंतरियज्ञशूलगववर्जंममुष्मेस्वाहेतिजुह्वयाद
ग्निरिंद्रःप्रजापतिर्विश्वेदेवाब्रह्मेत्यनादेशेएकबर्हिरिध्माज्यस्विष्टकृतःस्युस्कल्यकालास्त
देषाभियज्ञगाथागीयते॥पाकयज्ञान्त्समासाद्यैकाज्यानेकबर्हिषः॥एकःस्विष्टकृतःकु
र्यान्नानापिसतिदैवतइति॥३॥शुद्धगयनआपूर्यमाणपक्षेकन्याणेनक्षत्रेचौलक
र्मोपनयनगोदानविवाहाःसार्वकालमेकेविवाहंतेषांपुरस्तात्तस्याज्याहुतीर्जुह्व
यादग्नआयूंषिपवसइतितिसृभिःप्रजापतेनत्वदेतान्यन्यइतिचव्याहृतिभिर्वीसमु
च्चयमेकेनैकेकांचनत्वमर्यमाभवसियक्लीनामितिविवाहेचतुर्थं॥४॥॥कुलमग्रेपरी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षेतयेमातृतःपितृतश्चेतियथोक्तंपुरस्ताद्बुधिमतेकन्यांप्रयच्छेद्बुद्धिरूपशीलल क्षणसंपन्नो
मरोगामुपयच्छेतद्विज्ञेयानिलक्षणान्यष्टौपिंगेक्षुतंऋतमग्रेप्रथमंजुह्वतऋतेसत्यंप्र
तिष्ठितं॥यदियंकुमार्यभिजातांतदियमिहप्रतिपद्यतांयत्सत्यंतद्दृश्यतामितिविज्ञानक्षिमं
त्यंकुमारीब्रूयादेषामेकंगृहाणेतिक्षेत्राच्चेद्भयतःसख्याद्भ्रूयादन्नवत्यस्याःप्रजा
भविष्यतीतिविद्याद्घोषात्पशुमतीवेदिपुरीषाद्ब्रह्मवर्चस्विन्यविरासिनोऽक्षतात्सर्वसं
पन्नांदैवनाक्षितवीचतुष्पथात्प्रव्राजिनीरिणादधन्याभगानात्यतिभ्रीः॥२॥
अलंकृत्यकन्यामुदकपूर्वंददातिब्राह्मोविवाहस्तस्यांजातोद्वादशावरान्द्वादशापरां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऽनात्युभयतः सह त्विजेवितते कर्मणि दद्यादलंकृत्य सदैवोदग्वरान्दद्यात्परान्वनात्युभयतः सह
धर्मं चरतइति प्राजापत्योऽष्टवरान्दद्यात्परान्वनात्युभयतो गोमिथुनं दत्वोपयच्छेतसआर्षः
सप्तवरान्त्सप्तपरान्वनात्युभयतोमिथः समयंकृत्वोपयच्छेतसगांधर्वोधनेनोपतोष्योपयच्छेतस आसुरः
कन्यानांप्रसह्यानांवोपहरेत्सपैशाचोहत्वाभित्वाचशीर्षाणिरुदतींरुदद्योहरेत्सराक्षसः॥ ६॥ अथखलूच्चावचाजनपदधर्मायामधर्मास्त्यक्ता
त्विवाहेप्रतीयाद्यत्तुसमानंतद्दक्ष्यामः पश्चादग्नेर्हविष्मत्समानेप्रतिष्ठाप्योत्तरपुरस्ता
दुदकुंभंसमन्वारब्धायांकृत्वातिष्ठन्प्रत्यङ्मुखःप्राङ्मुख्याआसीनायागृह्णामितेसौ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भगत्वायक्षस्तमित्यंगुष्ठमेवग्रहीयाद्यदिकामयीतपुमांसमेवमेपुत्राजायेरन्नित्यंगु
ष्ठीरेवस्त्रीकामोरोमांतेहस्तंसांगुष्ठमुभयकामःदक्षिणमग्निमुदकुंभंत्रिःपरिण
यंजपत्यमोहमस्मिसात्वंसात्वमस्यमोहंद्यौरहंपृथिवीत्वंसामाहमृक्तौतावेहविव
हावहै॥प्रजांप्रजनयावहैसंप्रियौरोचिष्णुसुमनस्यमानौजीवेवशरदःशतमितिप
रिणीयपरिणीयाश्मानमारोहयतीममश्मानमारोहाश्मेवत्वंस्थिराभव॥सहस्व
पृतनायतोभितिष्ठपृतन्यतःस्थिरोध्वंजलावुपस्त्रीर्यत्रातापत्रातृस्थानोवाहिलोजा
नावपतित्रिर्जामदग्न्यानांप्रत्यभिघार्यहविरवतंचैषोवदानधर्मोर्यमणंनुदेवंकन्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अग्निमयक्षत॥ सइमांदेवोअर्यमापेतोमुंचातुनामुतःस्वाहा॥ वरुणंनुदेवंकन्याअग्निमय
क्षत॥ सइमांदेवोवरुणःपेतोमुंचातुनामुतःस्वाहा॥ पूषणंनुदेवंकन्याअग्निमयक्षत॥
सइमांदेवःपूषापेतोमुंचातुनामुतःस्वाहेत्यविछिंदत्यंजलिंस्रुचेवजुहूयात्परिणीय
शूर्पपुटेनाभ्यात्मंतल्लीचतुर्थमोप्योप्यहैकेलाजान्परिणयंतितथोत्तमेआहुतीनं
संनिपतंतोथास्येशिरोविमुंचतियदिहृतेभवतउर्णास्रुकैकेशापक्षयोर्बद्धेभवतः
प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशादित्युत्तरामुत्तरयाथेनामपराजितायांदिशिसप्तपदा
न्यभ्युक्रामयतीषएकपदूर्जेद्विपदीरायस्पोषायत्रिपदीमायोभव्यायचतुष्पदीप्रजा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भ्यः पंचपशुभ्यः षट्पदीसखासप्तपदीभवसामामनुव्रताभव॥ पुत्रान्विंदावहैबहूंस्तेसं
नुजरदष्टयइत्युभयोः संनिधायाश्मिरसीउदकुंभेनावसिच्यबास्तोष्पाश्वस्थायांजी
वपत्याजीवप्रजायाअगारएतांरात्रीवसेऽवमरुंधतीसप्तऋषीनितिष्ठन्तीवाचंविस्र
जेतजीवपत्नीप्रजांविंदेयेति॥ ७॥ ॥ त्रयाणांजुपपद्यमानेपूषात्वेतोनयतुहस्तंगृह्णेति
यानमारोहयेद्दक्षमन्वतारीयतेसंरभध्वमित्यर्श्वेनानावमारोहयेदुत्तरेणोल्कमयेजी
वंरुदंतीतिरुदत्यांविवाहाग्निमग्रतोनस्तंनयंतिकन्याणेषुदेशादक्षचतुष्पथेषुमा
विदंसरिपंथिनइतिजपेद्वाससेवासेसुमंगलीरियंवधूरितीक्षकानीक्षेतेहप्रियंप्रजया

हेरंब ५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेसमृध्यतामितिगृहंप्रवेश्यायेद्विवाहाग्निमुपसमाधायपश्चाद्दक्षानडुहंचर्मोत्तीर्य
प्राग्ग्रीवमुत्तरलोमतस्मिन्नुपविश्यांसमन्वारब्धायामानःप्रजांजनयतुप्रजापतिरिति
चतसृभिःप्रत्यृचंहुत्वासमंनंतुविश्वेदेवाइतिद्वाभ्यांप्राङ्मुखप्रतिमुखंदाम्पत्येनवासन
क्लिष्टदर्भेषुतूर्ध्वमक्षारालवणान्निनोब्रह्मचारिणावलंकुर्वाणावधःशायिनौ
स्यातांत्रिरात्रंद्वादशरात्रंसंवत्सरंवैकऋषिर्जायतइतिचरित्रतः सूर्योविदेवधू
वस्त्रंदद्यादन्नंब्राह्मणेभ्योथस्वस्त्ययनंवाचयीत ॥८॥ पाणिग्रहणादिगृह्यंपे
रिचरेत्स्वयंपत्न्यपिवापुत्रःकुमार्यंतेवासीवानित्यानुगृहीतःस्याद्यदित्पश्चा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

म्येत्पत्न्युपवसेदित्येकेतस्याग्निहोत्रेणाग्नौकरणहोमकालेव्याख्यातौहोम्यंचमां
सकर्मैकामंतुव्रीहियवतिलैरग्नयेस्वाहेतिसायंजुहुयात्सूर्यायस्वाहेतिप्रातस्तूष्णीं
द्वितीयेउभयत्र॥ ९॥ अथपार्वणस्थालीपाकस्तस्यदर्शपूर्णमासाभ्यामुप
वासेइध्माबर्हिषोश्रसन्नहनंदेवताश्चेपांशुयाजेंद्रमहेंद्रवर्जंकाम्याइतरास्तस्ये
तस्यैदेवतायैचतुरश्चतुरोमुष्टीन्निर्वपतिपवित्रेअंतर्धायामुष्मैत्वाजुष्टंनिर्वपा
मीत्यथैनान्प्रोक्षतियथानिरुप्तममुष्मैत्वाजुष्टंप्रोक्षामीत्यवहतीस्त्रिःफली
कृतान्नानाश्रपयेत्समोप्यवायदिनानाश्रपयेद्भज्यतंडुलानभिमृशेदिदम

हेरंब ६

मुष्माइदममुष्माइतियद्युवैसमोप्यव्युत्थारंजुहुयाच्छतानिहवीष्यभिघार्योदगुह्य
स्यबर्हिष्यासाद्यप्रत्यभिघार्यैधममभिघार्यायंतइध्मआत्माजातवेदस्तेनेध्यस्व व
र्धस्वचेधयवर्धयचास्मान्प्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येनसमेधयस्वाहेतिस्त्री
माघारावाघार्यज्यभागौजुहुयादग्नयेस्वाहासोमायस्वाहेत्युत्तरमाग्नेयंदक्षिणं
सोम्यंविज्ञायतेचक्षुषीवाएतेयज्ञस्ययदाज्यभागौतस्मात्पुरुषस्यप्रत्यङ्मुखस्या
क्ष्यु २ सीनस्यदक्षिणमुत्तरंभवत्युत्तरंदक्षिणंमध्येहवीषिप्रत्यक्करंप्राक्संस्थान्युदक्सं
स्थानिवोत्तरपुरस्तात्सोविष्टकृतंमध्यात्पूर्वार्धेवहविषोवद्यतिमध्यात्पूर्वार्द्धात्प

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्वात्सो दितिपंचावत्तिनामुत्तरार्धस्तोविष्टकृतेनात्रहवींषिप्रत्यभिघारयतिस्विष्टकृ
तंहिरभिघारयतियदस्यकर्मणोत्यरीरिचंयद्वान्यूनमिहाकरं॥अग्निष्टत्स्विष्ट
कृद्धोत्सर्वंस्विष्टंसुहुतंकरोतुमे॥अग्नयेस्विष्टकृतेसुहुतहुतेसर्वप्रायश्चित्ताहुती
नांकामानांसमर्धयित्रेसर्वान्नःकामान्त्समर्धयस्वाहेतिवर्हिषिपूर्णपात्रंनिनयेत् हेरंब
देषोवमृत्थःपाकयज्ञानामेतत्तंत्रंहविरुच्छिष्टंदक्षिणा॥१०॥॥अथेषुभुक्त्वाउ ७
त्तरतोग्नेःग्रामित्रस्यायतनंकृत्वोपायश्चित्तापशुमालभ्यपुरस्तात्प्रत्यङ्मुखम
वस्थाप्याग्निंदूतमितिद्वाभ्यांहुत्वाप्रपलाशयार्द्रशाखयापश्चादुपस्तृणीतम

मैत्वाजुष्टमुपाकरोमीत्रीहियवमतीभिरङ्गैः पुरस्तालोक्षत्यमुष्मैत्वाजुष्टंप्रोक्षामीतिता
सांपाययित्वादक्षिणमनुबाहुंशेषंनिनयेदाहृतैवपर्यग्निकृत्वोदंचंनयंतितस्यपुरस्ता
दुत्मुकंहरंतिशामित्रएषभवतिवपाश्रपणीभ्यांकर्त्तापशुमन्वारभतेकर्त्तारंयजमा
नःपश्चाछामित्रस्यपाकशिरसंपत्यकशिरसंवोदस्यादंसंज्ञप्यपुरानाभेस्तृणमं
तर्धायवपासुत्विद्यवपामवदायवपाश्रपणीभ्यांपरिगृह्याङ्गिरभिषिच्यशामित्रेप
ताप्याग्नेयेनमाग्निंकृत्वादक्षिणतआसीनःश्रपयित्वापरीत्यजुहुयादेतस्मिन्नेवा
ग्नौस्विष्टकृंश्रपयंत्येकादशपशोरवदानानिसर्वेभ्योवदायशामित्रेश्रपयित्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हृदयंगृह्णेमताप्यस्थालीपाकस्याग्रतोजुह्वांदधदानैर्बीसहैकैकस्यांवेदनस्याहिर्हिरण्य
त्याहृतेवैहृदयशूलेनचरंति॥११॥ ॥चैत्ययज्ञेपाकस्विष्टकृतश्चैत्यायबलिंहरेद्यद्युवैव
देत्रास्तंपलाय्याहृतेनयत्रवेत्थवनस्पतेइत्येतयर्चाद्वोपिंजौकृत्वोवीवधेभ्याधायंहृता
यप्रयच्छेदिमंतस्मैबलिंहरेतिचैनंब्रूयादयंतुभ्यमितियोहृतायप्रतिभयंचेदंतराशास्त्र हेरंब
मपिकिंचिन्नाप्याचेन्नद्यंतरास्त्रवरूपमपिकिंचिदनेनतरितव्यमितिधन्वंतरियज्ञेव ८
त्साणमग्निंचांतरापुरोहितायाग्रेबलिंहरेत्॥१२॥ ॥उपनिषद्गर्भलंभनंपुंसव
नमनवलोभनंचयद्दिनाधीयान्नतीयेगर्भमासेतिष्येणोपोषितायाःसरूपवत्सायागो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्धनिद्वोद्वोतुमोषौयवंचदधिप्रसूतेनमाग्नायेक्किंपिबसिकिंपिबसीतिष्ट्वापुंस
वनंपुंसवनमितित्रिःप्रतिजानीयादेवंत्रीन्यस्तान्थास्येमंजलागारछायायांदक्षि
णस्यांनासिकायांमजीतामोषधीन्नस्तःकरोतिप्रजावन्जीवपुत्राभ्यांहैके॥आ
तेगर्भोयोभेतुपुमान्वाणइवेषुधिं॥आवीरोजायतांपुत्रस्तेदशमास्यः॥अग्निरै
तुप्रथमोदेवतानांसोस्यैप्रजांमुंचतुमृत्युपाशात्॥तदयंराजावरुणोनुमन्यतां
यथेयंस्त्रीपौत्रमघंनरोदादितिप्राजापत्यस्यस्थालीपाकस्यजुह्वाहृदयदेशमस्या
आलभेतयत्रैसूतीमेहृदयंहितमंतःप्रजापतौ॥मन्येहंमांतद्धिद्वांसंमाहंपौत्र

नि०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गृ.सू.१ मघान्तियामिति ॥१२॥ ॥चतुर्थेगर्भमासेसीमंतोन्नयनंमासपूर्यमाणपक्षेयदापुंसा
२ नक्षत्रेणचंद्रमायुक्तस्यादथाग्निमुपसमाधायपश्चादस्यानडुहंचर्मास्तीर्यशाखी
वमुत्तरलोमतस्मिन्नुपविष्टायांसमन्वारब्धायांधातादद्दातुदाशुषइतिद्वाभ्यांरा
कामहमितिद्वाभ्यांनेनमेषप्रजापतेनत्वदेतान्यन्यइतिचाथास्येयुग्मेनेगलाडु
गलप्लेनन्यग्रोधस्यशुंगलन्यास्त्रिभिश्चकुशपिंजूलैरूर्ध्वंसीमंतंव्यूहतिभूर्भुवः
स्वरोमितिस्त्रिश्चतुर्वीवीणागाथिनौसंशास्तिसोमंराजानंसंगायेतामितिसोमो
नोराजाबतुमानुषीःप्रजानिविष्टचक्रासावितियान्तरीमुपवसिताभवंतिब्राह्मण्यश्च

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

इत्थांजीवपत्योजीवजनायद्यद्व पदिशेयुस्तन्नकुर्य्यर्ऋषभोदक्षिणा॥१४॥॥कुमा
रंजातंपुरान्यैरालंभात्सर्पिर्मधुनीहिरण्यनिकाषंहिरण्येनप्राश्नायेत्यतेददामिमधु
नोघृतस्यवेदंसवित्राप्रसूतंमघोनां॥आयुष्मान्युम्नोदेवताभिःशातंजीवन्नारदोलो
केअस्मिन्निति कर्णयोरुपनिधायमेधाजननंजपतिमेधांतेदेवःसवितामेधांदेवीसर
स्वती॥मेधांतेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजावित्यंसावमिमनीत्यश्मानवपरश्चु
र्भवहिरण्यमस्तृतंभव॥वेदोवैपुत्रनामासिसजीवन्नारदःशातमितौदुश्चेष्वनिद्र
विणानिधेत्यस्मैप्रयंधिमघवन्नजीषिन्निति चनामचास्मैरयुर्घोषवदाद्यंतरंतस्थ

गृ.सू.१ १०

मक्षिनिष्ठानांतंव्यक्षरंचतुरक्षरंवाव्यक्षरंप्रतिष्ठाकामश्चतुरक्षरंब्रह्मवर्चसकामो
युग्मानित्वेवपुंसांमयुजानिस्त्रीणांमभिवादनीयंचसमीक्षेततन्मातापितरौविधाता
मोपनयनात्प्रवासादेत्यपुत्रस्यशिरःपरिग्रह्यजघ्रेयंगादंगात्संभवसिहृदयाद
धिजायसे॥आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतमितिमूर्ध्निनिस्त्रिरवघ्रा
यावृतेवकुमार्यै॥१५॥॥षष्ठेमास्यन्नप्राशनंमाजमन्वाद्यंतेत्रिरंब्रह्मवर्चसका
मोदध्योदनमिंद्रियकामःक्षीरौदनंपशुकामोघृतौदनंतेजस्कामोदधिमधुघृ
तमिश्रमन्नंप्राशयेदन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः॥प्रप्रदातारंतारि

हेरंब १०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षेऽईर्जन्नोधेहिहिपदेचतुष्पदइत्याहतैवकुमार्यै॥१६॥॥तृतीयेवर्षेचौलंयथाकुल
धर्मंवोत्तरतोग्नेर्ब्रह्मौदनंवाश्नीयातांवाचयेतांवा॥१७॥॥अथास्यकेशान्वपेयुः
यिष्यमाणोमातुरुपस्थआनडुहंगोमयेनवेणावेणामीपर्णानिचोपनिहितानि
भवंतिमातुःपितादक्षिणतएकविंशतिकुशापिंजूलान्यादायब्रह्मावैतानिधारयेत्स
श्वाकारयिष्यमाणस्यावस्थायशीतोष्णाभ्यःसमानीयोष्णेनवायउदकेनेतिहीति
तासांगृहीत्वानवनीतंदधिइत्याज्यंप्रदक्षिणंक्षुरस्त्रिरुदित्यदितिःकेशान्वपत्वापउं
दंतुवर्चसइतिदक्षिणेकेशापक्षेत्रीणित्रीणिकुशापिंजूलान्यभ्यात्माग्राणिनिदधा

तां निपीडयति

ओंषधेत्रायस्वैनंस्वधितेमैनंहिंसीरितिनिष्पीड्यलौहेनक्षुरेणप्रच्छिन्नत्तियेनावप
त्सवितास्कुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्यबाहून्॥तेनब्रह्मणोवपतेदमस्यायुषां
जरदष्टिर्यथासदितिप्रच्छिद्यप्रागग्रांछमीपर्णैःसहमात्रेप्रयच्छतितानान
ड्वहेगोमयेनिरधातियेनधाताबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्यचायुषेवपत्॥तेनतआयुषे
वपामिसुश्लोक्यायस्वस्तयइतिद्वितीर्यंयेनभूयश्चराज्योज्योकपश्यातिसू
र्यं॥तेनतआयुषेवपामिसुश्लोक्यायस्वस्तयइतितृतीयंसर्वेभ्यश्चतुर्थमेवमु
त्तरतस्त्रिःक्षुरतेजोनिमृज्यद्यक्षुरेणमर्चयतासुपेनासावतावपसिकेशान्छेधिशि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रोमास्यायुःप्रमोषीरितिनापितंग्राह्यंछीतोष्णाभिरद्भिरवर्थंकुर्वाणोक्षणवन्कुशली
कुर्वितियथाकुलधर्मंकेशवेशान्कारयेदाहतेवकुमार्यै॥१७॥॥एतेनगोदानंषोडशे
वर्षेकेशश्मश्रुशब्दान्कारयेच्छ्मश्रूणीहोदितिश्मंधिग्रीरोमुखंमास्यायुः
प्रमोषीरितिकेशान्मश्रुलोमनखान्युदकंस्थानिकुर्वितिसंप्रेक्ष्यस्थालुत्यवाग्य
तैःस्थित्वाहःशेषंमाचार्यसकाशेवाचंविसृजेतवरंददामीतिगोमिथुनंदक्षिणां
संवत्सरमादिशेत्॥१८॥॥अष्टमेवर्षेब्राह्मणमुपनयेद्गर्भाष्टमेवैकादशेक्षत्रि
यंद्वादशेवैश्यंमाषोडशाद्ब्राह्मणस्यानतीतःकालआद्वाविंशात्क्षत्रियस्याचतु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विंशाद्वैश्यस्यातऊर्ध्वंपतितसावित्रीकाभवंतिनैनानुपनयेन्नाध्यापयेन्नयाज
येन्नैभिर्व्यवहरेयुर्लक्षतंकुमारंकुशालीकृतशिरस्कमहतेनवाससासंवीतमेणेये
नवाजिनेनब्राह्मणंरोरवेणक्षत्रियंमाजेनवैश्यंयदिवासोसिवसीरन्नक्रोनिवसी
रन्काषायंब्राह्मणोमांजिष्ठंक्षत्रियोहारिद्रवैश्यस्तेषांमेखलामौंजीब्राह्मणस्य हेरंब
धनुर्ज्याक्षत्रियस्यावीवैश्यस्यतेषांदंडाःपलाशोब्राह्मणस्योदुंबरःक्षत्रिय १२
स्यबैल्वोवैश्यस्यकेशसंमितोब्राह्मणस्यललाटसंमितःक्षत्रियस्यनासिकासंमितो
वैश्यस्य॥३९॥॥सर्वेवासर्वेषांसमन्वारब्धेकृतोत्तरतोग्नेःप्राङ्मुखआचार्योवति

॥भवपूर्वांभ्राहणोभिक्षांयाचेतभवन्मध्यांराजन्योभवदंत्यांवैश्यः॥ १४ शोध्

षतेपुरस्तात्प्रत्यञ्जुखइतरोपामंजलीपूरयित्वातत्सवितुर्वृणीमहइतिपूर्वेणास्यपू
र्णमवक्षारयत्यासिच्यदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां
हस्तंगृह्णाम्यसाविति तस्यपाणिनापाणिंसांगुष्ठंगृह्णीयात्सविताते हस्त
मग्रभीदसाविति द्वितीयंभग्निराचार्यस्तवासाविति तृतीयमादित्यमीक्षये
देवसवितरेषतेब्रह्मचारीतंगोपायसमाहतेत्याचार्यः कस्यब्रह्मचार्यसिप्राण
स्यब्रह्मचार्यसिकस्त्वाकमुपनयतेकायत्वापरिददामीतियुवासुवासाःपरिवी
तआगात्सोर्ध्वचैनंप्रदक्षिणमावर्त्तयेत्तस्याध्यंसोपणीद्धत्वाहृदयदेशमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उभेतोत्तरेणाग्निंपरिसमुह्यब्रह्मचारीत्रूष्णीसमिधमादध्यात्रूष्णीवैप्राजापत्यंप्राजा
पत्योब्रह्मचारीभवतीतिविज्ञायते॥२०॥॥मंत्रेणाहैकेग्नयेसमिधमाहार्षंबृहतेजा
तवेदसे॥तयात्वमग्नेवर्धस्वसमिधाब्रह्मणावयंस्वाहेतिसमिधमाधायाग्निमु
पस्पृश्यैमुरवंनिमार्ष्टित्रिस्तेजसामासमानन्मीतितेजसाह्येवात्मानंसंनक्तीति
विज्ञायते॥मयिमेधांमयिप्रजांमय्यग्निस्तेजोदधातु॥मयिमेधांमयिप्रजांमयी
द्रइंद्रियंदधातु॥मयिमेधांमयिप्रजांमयिसूर्योभ्राजोदधातु॥यत्तेअग्नेतेजस्तेन
माहंतेजस्वीभूयासं॥यत्तेअग्नेवर्चस्तेनाहंवर्चस्वीभूयासं॥यत्तेअग्नेहरस्तेन

सू३ हेरंब १३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नाहंहरस्वीभूयासमित्युपस्थायजान्वाच्योपसंगृह्यब्रूयादधिहिभोः सावित्रीभोः
अनुब्रूहीतितस्यवासंसापाणिभ्यांचपाणीसंगृह्यसावित्रीमन्वाहपछोर्थर्चशः
सर्वांयथाशक्तिवाचयीतहृदयदेशेस्योर्ध्वांगुलिंपाणिमुपदधातिममव्रतेहृदयं
तेदधामिममचित्तेमनुचित्तंतेअस्तु॥ममवाचमेकव्रतोजुषस्वबृहस्पतिष्ट्वानियुन
क्तुमह्यमिति॥ ॥इदंहरुक्त्वात्परिबाधमानाश्चर्मवरूथंपुनतीनआगात्॥प्राणो
पानाभ्यांबलमाभरंतीप्रियादेवानांसुभगामेरंतेयं॥ऋतस्यगोप्रीतपसःपरस्पी
घ्रतीरक्षःसहमानाअरातीः॥सानःसमंतमनुपरेहिभद्रयाभर्तारंतेमेरंतेमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रिषाम॥ खिलं॥ ॥२१॥ मेखलामाबध्य दंडं प्रदायब्रह्मचर्यमादिशेद्ब्रह्मचार्यस्यो
पनयनकर्मकुरुदिनमास्वाम्मीराचार्योधीनोवेदमधीष्वेतिह्वादशवर्षाणिवेदब्रह्म
चर्यंग्रहणांतंवासायंप्रातर्भिक्षेतसायंप्रातःसमिधमाद्ध्यादप्रत्याख्यायिन
मग्रेभिक्षेताप्रत्याख्यायिनीवाग्निक्षौंभेवौंद्रदात्वित्यनुप्रवचनीयमितिवातदा
चार्यायवेदयीततिष्ठेद्दहःशेषमस्तमितेब्रह्मौदनमनुप्रवचनीयंश्रपयित्वाचार्याय
वेदयीताचार्यःसमन्वारब्धेजुह्वयात्सदस्पतिमद्भुतमितिसाविच्याद्वितीयंय
द्यत्किंचातऊर्ध्वमनक्तंस्यादृषिभ्यस्तृतीयंसोविष्टकृतंचतुर्थंब्राह्मणान्भोजयित्वा

हेरंब १४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वेदसमाप्तिंवाचयीतातऽर्ध्वं श्रक्षारालवणान्नाब्रह्मचार्यधः शायीत्रिरात्रंद्वादशरात्रंसंवत्सरंवाचरितव्रतायमेधाजननंकरोत्यनिंदितायांदिशियेकमूलैपलाशैकुशस्तंबैर्वापलाशापचारेप्रदक्षिणमुदकुंभेनत्रिःपरिषिंचंतंवाचयतिसुश्रवःसुश्रवांअसियथात्वंसुश्रवःसुश्रवांअस्येवंमांसुश्रवःसोश्रवसंकुरुयथात्वंदेवानांयज्ञस्यनिधिपोस्येवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधिपोभूयासमित्येतेनवापनादिपरिदानांतंव्रतादेशनंव्याख्यातमित्यनुपेतपूर्वस्यौपेतपूर्वस्यकृताकृतंकेशवपनंमेधाजननंचानिरुक्तंपरिदानंकालश्चतत्सवितुर्वृणीमहइतिसावित्र्यै॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२२॥ ॥ऋत्विजोवृणीतेन्यूनातिरिक्तांगान्येमातृतःपितृतश्चेतियथोक्तंपुरस्ता
द्यूनऋत्विजोवृणीतइत्येकेब्रह्माणमेवप्रथमंवृणीतेथहोतारमथाध्वर्युंमथो
द्गातारंसर्वान्वायेहीनैकाहेर्याजयंतिसदस्यंसप्तदशंकौषीतकिनःसमामनंति
सकर्मणामुपद्रष्टाभवतीतितइक्तमृग्भ्योंयमृत्विजोबह्वधाकल्पयंतइतिहोतार
मेवप्रथमंवृणीतेग्निर्मेहोतासमेहोताहोतारंत्वामृणइतिहोतारंचंद्रमामेब्र
ह्मासमेब्रह्माब्रह्माणंत्वामृणइतिब्रह्माणंमादित्योमेध्वर्युरित्यध्वर्युंपर्जन्यो
मउद्गातेत्युद्गातारंमापोमेहोत्राशंसिन्यइतिहोत्रकान्त्रश्मयोमेचमसाध्वर्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वइति चमसाध्वर्यूनाक्षोमेसदस्यइतिसदस्येसवृतोजपेन्महन्मेवोचोभगोमेवोचो
भगोमेवोचोयशोमेवोचःस्तोमंमेवोचःकूष्णिंमेवोचोअक्षिंमेवोचःस्वक्षिंमेवोचुः
सर्वंमेवोचइतिजपित्वाग्निष्टेहोतासतेहोताहोताहंतेमानुषइतिहोतापतिजानी
तेचंद्रमास्तेब्रह्मासतेब्रह्माब्रह्मैवमितरेयथादेवंतन्मामवतुतन्मावित्र्तुते
नभुक्षिषीयेतिचयाजयिष्यन्यस्तमार्त्विज्यमकार्यमहीनस्यनीचदक्षिणस्य
व्याधितस्यातुरस्ययक्ष्मगृहीतस्यानुदेवयमित्रास्तस्यक्षिप्रयोनेरितिचैते
षांसोमप्रवाकंपरिष्टछेकोयज्ञःकऋतिजःकादक्षिणेतिकण्व्योणेःसहसंप्रयो

तन्माजिन्वतु४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गोनमांसमश्नीयुर्नस्त्रियमुपेयुरोक्तोरपरैर्गोदेतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वेतिदक्षि
णाग्नावाज्याहुतिंहुत्वायथार्थंप्रव्रजेदेवमनाहिताग्निर्गृह्यइमामग्नेशरणिंमा
मृषोनइत्येतयर्चा॥२३॥ ॥ऋत्विजोवृत्वामधुपर्कमाहरेत्स्नातकायोपस्थि
तायराज्ञेचाचार्यश्वशुरपितव्यमातुलानांचेदधनिमध्वानीयसर्पिर्वामधुला
भेविष्टरःपाद्यमर्घ्यमाचमनीयंमधुपर्कोगौरित्येतेषांत्रित्रिरेकैकंवेदयंतेहअहेरंव
वर्षसजातानांविद्युताग्निवसूर्यः॥इदंतमधितिष्ठामियोमाकश्चाभिदासतीत्यु १६
दगग्रेविष्टरंउपविशेदाक्रम्यवापादौप्रक्षालापयीतदक्षिणमग्रेब्राह्मणाय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रयछेत्सव्यंसरञ्जायप्रक्षालितपादोर्घ्यमंजलिनाप्रतिगृह्याँथाचमनीयेनाचामत्यमृतो
पस्तरणमसीतिमधुपर्कमाह्रियमाणमीक्षेतेमित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षइतिदेवस्य
त्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीतितदंजलिनाप्रति
गृह्यसव्येपाणौकृत्वामधुवाताऋतायतइतित्रचेनावेक्ष्यनाभिकयाचांगुष्ठेन
चत्रिःप्रदक्षिणमालोड्यवसवस्त्वागायत्रेणछंदसाभक्षयंतिपुरस्तान्नि
माद्रुद्रास्त्वात्रैष्टुभेनछंदसाभक्षयंतिदक्षिणतआदित्यास्त्वाजागतेनछं
दसाभक्षयंतिपश्चाद्विश्वेत्वादेवाआनुष्टुभेनछंदसाभक्षयंतित्युत्तरतोभूतेभ्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वेतिमध्यात्त्रिरुद्धृत्यविराजोदोहोसीतिप्रथमंप्राश्नीयाद्विराजोदोहमशीयेतिद्वितीयंमयिदोहःपद्यायैविराजइतितृतीयंनसर्वंनतद्भिंगछेद्ब्राह्मणायोदकुंछिद्रंप्रयछेदलाभेसुसर्वंवाआचमनीयेनान्वाचामत्यमृतापिधानमसीतिसत्यंयशश्रीर्मयिश्रीःश्रयतामितिद्वितीयेमाचांतोदकायगांवेदयंतोहतोमेपाप्मापाप्मामेहतइतिजपित्वोंकुरुतेतिकारयिष्यन्माताकुंडपाणांडुहितावसूनामितिजपित्वोमुत्सृजतेत्युत्सृक्ष्यन्मांसोमधुपर्कोभवतिभवति॥२४॥ ॥इत्याश्वलायनगृह्यसूत्रेप्रथमोध्यायः॥ श्रीविश्वेश्वरार्पणमस्तु॥ ॥७॥

ॐ मोरेश्वरी मूर्ती कौवळी ठेवू पाठ आंहे श्रावण्यां पौर्णिमास्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ओं॥ ॥श्रावण्यांपौर्णमास्यांश्रवणाकर्मक्षेतसक्तूनांनवंकलशंपूरयित्वादर्वि च
बलिहरणंनवेशिकेनिदधात्यक्षतधानाः हुत्वासर्पिषार्धाअनक्तेस्तमितेस्था
लीपाकंश्रपयित्वैकैकपालंचपुरोळाशंमग्नेनयसुपथारायेअस्मानितिचतसृभिः
प्रत्यृचंहुत्वापाणिनैकैकपालंमच्युताय भौमायस्वाहेत्यविप्लुतः स्यादाविःस्थो
वोमानोअग्नेवसवोअघायेत्येनमाशायेनाभिजुहोतिशंनोभवंतुवाजिनोहवेषु
यक्षाधानाअंजलिनामात्येभ्यइतरादद्याद्कलशात्सक्तूंदर्वेपूरयित्वाप्राग्
पनिष्क्रम्यशुचौदेशेपोवनिनीयसर्पदेवजनेभ्यःस्वाहेतिहुत्वानमस्करोतियेसर्पाः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पार्थिवाय आंतरिक्ष्या येदिव्या येदिश्यास्तेभ्य इमं बलिमाहार्षं तेभ्य इमं बलिमुपाक
रोमीति प्रदक्षिणं परीत्य पश्चाद्बलेरुपविश्य सर्पोसि सर्पतां सर्पणामधिपतिरस्य
ऋेनमनुष्यांस्त्रायसे पूषेन सर्पान्यज्ञेन देवांस्त्वयि मासंतंत्वयि संतः सर्पामाहिं
सिषुर्ध्रुवांते परिदामीति ध्रुवामुंतइत्यमात्याननुपूर्वं ध्रुवमांते परिद
दामीत्यात्मानमंततोनैनमंतरा न्यवेयुरापरिदानात्सर्पदेवजनेभ्यः स्वाहेतिसा
यंप्रातर्बलिंहरेदाप्रत्यवरोहणात्संख्याय हैकतावतोबलीस्तदहरेवोपहरंति॥
॥१॥॥आश्वयुज्यामाश्वयुजीकर्मनिवेशनमलंकृत्यस्नाताः शुचिवासस्सः प

हेरंब १८

शुपतयेस्थालीपाकंनिरुप्यजुहुयुः पशुपतयेस्वाहेतिष्
षातकायस्वाहेतिष्षातकायमंजलिनाजुहुयादूनंमेपूर्यतांपूर्णमेमोपसदत्सषातकायस्वाहेतिसन्नर्क्
तुभिःसन्नर्विधाभिःसन्नरिंद्राग्निभ्यांस्वाहा॥सन्नर्क्तुभिःसन्नर्विधाभिःस
न्नर्विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा॥सन्नर्क्तुभिःसन्नर्विधाभिःसन्नर्यावाष्टथिवीभ्यां
स्वाहेत्याहिताग्नेराग्रयणःस्थालीपाकोनाहिताग्नेरपिशालाग्नौ॥२॥मार्ग
व्यांप्रत्यवरोहणंचतुर्दश्यांपौर्णमास्यांवानिवेशनंपुनर्नवीकृत्यलेपनास्तरणो
पस्तरणैरस्तमितेपायसस्यजुहुयुरपश्वेतपदाजहिपूर्वेणचापरेणच॥समवद्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रुणीरिमाः सर्वाश्चराज बांधवीस्वाहा॥ नवैश्वेतश्वा ध्या गारेहिर्जघान किंचना॥ श्वेता
यवेदार्वायनमःस्वाहेतिनात्रसौविष्टकृद भयन्नः प्राजापत्येभ्यो भूयादित्याग्निमी
क्षमाणोजपतिश्चिवोनः सुमनाभवेतिहेमंतंमनसाध्यायत्यश्वाद्ग्नेःस्वस्तरखा
स्तीर्णस्तस्मिन्नुपविश्यस्थानाद्यथिवि भवेतिजपित्वासंविशोत्सामत्यःप्राङ्शिरा
उदङ्मुखोयथावकान्नामितरेज्यायांज्यायान्वामंतरोमंत्रविदोमंत्रांजपेयुःसेहा
यातोदेवाअवंतुनइतित्रिरेतोदक्षिणामुखाःप्रत्यङ्मुखाउदङ्मुखाश्चतुर्थी
संहायसौर्याणिस्वस्त्ययनानिचजपित्वान्नंसंस्कृत्यब्राह्मणान्भोजयित्वास्व

हेरंब १९

त्यायनंवाचयीत ॥३॥ ॥हेमंतशिशिरयोश्चतुर्णीमपरपक्षाणामष्टमीषष्टकाएकस्यां
वापूर्वेद्युःपितृभ्योदद्यादोहनंक्रमेरंपायसंचतुःशरावस्यवाशूपानुदीरतामवरज
सरासइत्यष्टाभिर्हुत्वायावतीभिर्वाकामयीतार्थश्वोभूतेष्टकाःपशुनास्थालीपा
केनचाप्यनुहोयवसमाहरेदग्निनागकामुपोषैदेषामेष्टकेतिनत्वेवानष्टकस्या
मांहैकेवैश्वदेवींब्रुवतेआग्नेयीमेकेसोर्यामेकेप्राजापत्यामेकेरात्रिदेवतामेकेनक्ष
त्रदेवतामेकेऋतुदेवतामेकेपितृदेवतामेकेपशुदेवतामेकेपशुकल्पेनपशुसंज्ञ
पेयेगोक्षणोपाकरणवर्जंवपामुत्खिद्यजुह्वांहवपांजातवेदःपितृभ्योयत्रैनान्वे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्थनिहितान्यरातेर्मेदसःकुल्याऽएतेनान्नस्यंतुसत्याएताआशिषःसंतुसर्वाःस्वाहेत्य
थावन्नानोस्त्वालीपाकस्यचाग्नेनयसुपथारायेअस्मानितिहेग्रीष्मोहेमंतऋतवः
शिवानोवर्षाःशिवाअशयाःशरन्नःसंवत्सरोधिपतिःप्राणोदानोहोरात्रेकृणुतां
दीर्घमायुःस्वाहा॥शंतादृष्टिवीशिवमंतरिक्षंद्यौर्नोदेव्यभयंन्नोअस्तु॥शिवा
दिशःप्रदिशऊद्दिशोनआपोविद्युतःपरिपांतुसर्वतःस्वाहा॥आपोमरीचीःप्र
वहंतुनोविषोधातासमुद्रोवहंतुपापं॥भूतंभविष्यदभयंविश्वमस्त्वैब्रह्माधिगु
प्तःस्वाराक्षराणिस्वाहा॥विश्वआदित्यावसवश्चदेवारुद्रागोप्तारोमरुतःसदंतु॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्ज्जनं प्रजामृतं पिन्वमानः प्रजापतिर्मयिपरमेष्ठी दधातु स्वाहा॥ प्रजापतेनत्वेता
न्यन्यः सौविष्टकृत्यष्टमीब्राह्मणान्भोजयेदित्युक्तं॥४॥ अपरेद्युरन्वष्टक्यं
तस्येवमांसस्य प्रकल्प्य दक्षिणाग्नवणेग्निमुपसमाधाय परिस्तृत्योत्तरतः
परिस्तृतस्य द्वारं कृत्वासमूलं बर्हिस्तिरःपवित्रैरविधून्वन्परिस्तीर्य हवीष्या
सादयेद्दोदनंकृसरं पायसं दधिमंथान्मधुमंथांश्चपिंडपितृयज्ञकल्पेनकृत्वा
मधुमंथवर्जं पितृभ्योदद्यात्स्त्रीभ्यश्चसक्तून्वाचामित्यधिकं कर्षूषेकेद्वयोः
षट्सक्तूनूर्वासक्तून्पितृभ्योदद्यादपरासुस्त्रीभ्यएतेनमाध्याह्नं श्राद्धमेयाअपर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पक्षेमासिमासिचैवंपितृभ्योयुक्षुप्रतिष्ठापयेन्नवावरान्भोजयेद्युजोवायुग्मान्वृधि
पूर्तेषुयुग्मानितरेषुप्रदक्षिणमुपसारीयवैस्तिलार्थः ॥९॥रथमारोक्ष्यन्नानापाणि
भ्योंचक्रेअग्निमन्वाधेदहंतेपूर्वेपादावारभेबृहद्रथंतरेतेचक्रेवामदेव्यमक्षद्रत्यक्षा
धिष्ठानेदक्षिणपूर्वाभ्यामारोहेद्वायोष्ट्वारीर्यैषणारोहामीड्स्योजसाधिपत्येनेति हेरंब
रश्मीन्त्संमन्वेदरश्मिकाचींदंडेनब्रह्मणोवस्तेजसासंगृह्णामिसत्येनस्तेनसा
वःसंगृह्णामीत्यभिप्रवर्त्तमानेषुजपेत्सहस्रसनिंवाजमभिवर्तस्वरथेदंप्रवहेव २१
नस्पतेवीड्वंगोहिभूयाईत्येतयान्यान्यपिवानस्पत्यानिस्थिरोगावोभवतांवीळु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रक्षइतिरथांगमभिमृशेत्सुत्रामाणंदृथिवीद्यामनेहसमितिनावन्नवरथेन
यत्राखिनंदृक्षेहदंगविदासिनंप्रदक्षिणंकृत्वाफलवतीःशाखाआहरेदन्यद्वाको
दुंबंसंसदमुपयादस्माकमुत्तमंकृधीत्यादित्यमीक्षमाणोजपित्वावरोहेदृषभं
मासमानानामित्यभिक्रामन्वयमद्येंद्रस्यप्रेद्वाइत्यस्तंयात्यादित्येतद्वोदिवोदुहि
तरोविभातीरितिव्युष्टायां॥६॥अथातोवास्तुपरीक्षान्यग्रोधमविवदिछुभूमौवधि
वनस्पतिंवयस्मिन्कुशावीरिणंप्ररूतंकंटकिक्षीरिणंवृक्षसमूलान्परिखायोद्वासयेद्
पामार्गःशाकस्तिल्वकःपरिव्याधइतिचैतानियत्रसर्वतआपोमध्यंसमेत्यप्रदक्षि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्र.सू. णंशयनीयंपरीत्यप्राच्यस्यंदेरंन्नप्रवदत्यस्तत्सर्वंसम्पत्स्यंसमवस्त्रेभतरँणंकारयेद्दू सू
२२ ङ्कर्नंहभवतिदक्षिणाप्रवणेसभांमापयेत्साधूताहभवतियुवानस्तस्यांकितवाःफ
लहिनःप्रमायुकाभवंतियत्रसर्वतआपःप्रस्यंदेरंत्सास्वस्त्ययन्यधुताच॥७॥
अथैतैर्वास्तुपरीक्षेतजानुमात्रंगर्तंखात्वातैरेवपांसुभिःप्रतिपूरयेदधिकेप्रशस्तं हेरंब
समेवार्तेन्यूनेगर्हितमस्तमितेपांसूर्णंपरिणासयेत्सोदकेप्रशस्तंमार्द्रेवार्तेशुष्क
क- गर्हितंश्वेतंमधुरास्वादंसिकतोत्तरंब्राह्मणस्यलोहितंक्षत्रियस्यपीतंवैश्यस्य २२
तत्सहस्रंसीतंकृत्वायथादिक्समंचतुरस्रंमापयेदायतंचतुरस्रंवातच्छमीशाख योदुंब

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रज्ञाखयावान्नांतातीयेनत्रिःप्रदक्षिणंपरिव्रजन्नोक्षेत्यविछिन्नयावोदकधारयापोहि
ष्टामयोभुवइतितत्चेनंवंशांतरेषुशरणानिकारयेद्भर्तेषवकांक्षीपालमित्यवधा
पयेन्नास्यदाक्रकोभवतीतिविज्ञायतेमध्यमस्थूणायागर्तेवधायप्राग्ग्रीव
ग्रीवंकुरुगानास्तीर्यब्रीहियवमतीपैरेआसेचयेद्च्युतायभौमायस्वाहेत्यथैना
मुछ्रीयमाणामनुमंत्रयेतैहैवतिष्ठनिमितातिल्विलास्तामिरावतीमध्येपो
षस्यतिष्ठंतीं॥आत्वाप्रापन्नघायवेआत्वाकुमारस्तरुणआवृत्सोजायतांसह॥
आत्वापरिष्वितःकुंभेआदध्रःकलशेरयन्निति॥८॥वंशमाधीयमानमृतेन

स्थूणामधिरोहवंशंद्राघीयआयुःप्रतरंदधानाइतिसदूर्वासुचतस्रपृश्निलासुमणि
कंप्रतिष्ठाप्येत्यथिव्याअधिसंभवेत्यरंगरोवावदीतित्रेधाबल्योवरत्नमाइरामु
हप्रजांसत्यनिरामप्रबाधतामितिवांथास्मिन्नपआसेचयेदेतुराजावरुणोरेवती
भिरस्मिंस्थानेतिष्ठतुमोदमानः॥इरांवहंतोघृतमुक्षमाणामित्रेणसाकंसह
संविशंत्वित्यथैनछमयतित्रीहियवमतीभिरद्भिर्हिरण्यमवधायत्रींतातीयेनत्रिः
प्रदक्षिणंपरिव्रजन्त्रोक्षत्यविछिंनयाचोदकधार्यापोहिष्ठामयोभुवइतित्रये
नमध्येगारस्यस्थालीपाकंश्रपयित्वाथास्तोष्यतेप्रतिजानीत्यस्मानितिचतसृभिः

हेरंब २३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रत्यृचं हुत्वान्नं संस्कृत्य ब्राह्मणान्भोजयित्वाशिवं वास्तु शिवं वास्त्विति वाच
यीत॥ ६॥ ॥ ॐ क्रूरग्रहप्रपदनं बीजवतो गृहान्प्रपद्येतक्षेत्रं प्रकर्षयेदुत्तरैः प्रो
ष्ठपदैः फल्गुनीभीरोहिण्यां वा क्षेत्रं स्यानु वातं क्षेत्रस्य पतिनावय मितिप्र
त्यृचं जुहुयान्नपेहागाः प्रतिष्ठमाना अनुमंत्रयेत मयोभूर्वातो अभि वातु
स्राइति द्वाभ्यामायतीर्यासा मूधश्चतु र्बिलं मधोः पूर्णं घृतस्य च॥ तानः संतु
पयस्वतीर्बृहीर्गोष्ठे घृताच्यः॥ ॐ मयि मेतु मयो मुनऊर्जं चौनश्च बिभ्रतीः॥ डहानो
अक्षितंपयो मयि गोष्ठे निधिरध्यं यथाभवा म्युत मेयादेवेषु तन्वमेरयंतेति च

मः॥

सूक्तशेषमागावीयमेकेगणानासामुपतिष्ठेतामुरुगवीनांभूतास्थप्रशस्ता
स्थेशोभनाःप्रियाःप्रियोगोष्ठ्यःसंनामयिजानीध्वंशोमयिजानीध्वं॥१०॥॥
इतिगृह्यसूत्रेद्वितीयोध्यायः॥ ॥ॐ अथातःपंचयज्ञादेवयज्ञोभूतयज्ञः
पितृयज्ञोब्रह्मयज्ञोमनुष्ययज्ञइतिघदग्नौजुहोतिसदेवयज्ञोयद्बलिंकरो
तिसभूतयज्ञोयत्पितृभ्योददातिसपितृयज्ञोयत्स्वाध्यायमधीतेसब्रह्मय
ज्ञोयन्मनुष्येभ्योददातिसमनुष्ययज्ञइतितानेतान्यज्ञानहरहःकुर्वीत॥३॥
अथस्वाध्यायविधिःप्राग्वोदग्वाग्रामान्निष्क्रम्यापआचम्यशुचौदेशेयज्ञोपवी

हेरंब २५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्याचम्याकृभवासादभाणांमहदुपस्तीर्याप्राकूलानांतेषुप्राङ्मुखउपवि
श्योपस्पृश्यदक्षिणोत्तरौपाणीसंधायपवित्रवंतौविज्ञायतेपांवाएषओष
धीनांरसोयद्दर्भाःसरसमेवतद्धुलंकरोतिद्यावाष्टथिव्योःसंधिमीक्षमाणः
संमील्यवोयथावायुकंमात्मानंमन्येततथायुक्तोधीयीतस्वाध्यायमोंपूर्वाव्या
हृतयःसावित्रीमन्वाहपछोर्ध्वर्चाःसर्वमितितृतीयं॥२॥अथस्वाध्याय
मधीयीतऋचोयजूंषिसामान्यथर्वांगिरसोब्राह्मणानिकल्पान्गाथानाराशं
सीरितिहासपुराणानीतियद्दचोधीतेपयआहुतिभिरेवतद्देवतास्तर्पयतिय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यज्ञर्षिघृताऽऽकृतिर्मित्यात्मामानिमध्वाऽऽकृतिर्मित्यथर्वाङ्गिरसःसोमाऽऽकृतिर्मित्यब्राह्मणानिकल्पोनाराशंसीरितिहासपुराणानीत्यमृताऽऽकृतिर्मित्यदोधीतेपयसःकल्प्योऽस्यपितृत्स्वधाऽऽपक्षरंतियद्यज्ञर्षिघृतस्यकल्प्यांयत्सामानिमध्वःकल्प्योयदथर्वाङ्गिरसःसोमस्यकल्प्यांयद्ब्राह्मणानिकल्पोनाराशंसीरितिहासपुराणानीत्यमृतस्यकल्प्याःसयावन्मन्येततावदधीत्येतयापरिदधातिनमोब्रह्मणेनमोअस्त्वग्नयेनमःपृथिव्येनमओषधीभ्यः॥नमोवाचेनमोवाचस्पतयेनमोविष्णवेमहतेकरोमीति॥३॥॥देवतास्तर्पयति

हेरंब २५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रजापतिर्ब्रह्मावेदा देवाऋषयः सर्वाणिछंदांस्योंकारोवषट्कारोव्याहृतयः सावित्रीयज्ञायावाद्यौर्वीअंतरिक्षमहोरात्राणिसंख्याःसिद्धाःसमुद्रानद्योगिरयः क्षेत्रौषधिवनस्पतिगंधर्वाप्सरसोनागावयांसिगावः साध्याविप्रायक्षारक्षांसिभूतान्येवमंतान्यथऋषयःशुनर्चिनोमाध्यमाद्गृत्समदोविश्वामित्रोवामदेवोत्रिर्भरद्वाजोवसिष्ठःप्रगाथाःपावमान्यःक्षुद्रसूक्तामहासूक्ताइतिप्राचीनावीतीसुमंतुजैमिनिवैशंपायनपैलसूत्रभाष्यभारतमहाभारतधर्माचार्यीजानंतिबाह्वविगार्ग्यगौतमशाकल्यबाभ्रव्यमांडव्यमांडूकेयागर्गवाचक्नवी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गृ.सू. २६ वडवाप्रातीथेयीसुलभामैत्रेयीकहोळंकौषीतकंमहाकौषीतकंपैंग्यंमहापैंग्यंसु
यज्ञंशांखायनंमैतरेयंमहैतरेयंशाकलंबाष्कलंसुजातवक्त्रमोदवाहिंमहौदवा
हिंसौजामिंशौनकंमाण्डूकायनंयेचान्येआचार्यास्तेसर्वेतृप्यंतिप्रतिपुरुषं
पितृंस्तर्पयित्वागृह्यानेत्यथदक्षिणोथापिविज्ञायतेसयदितिषष्ठ्य
जन्नासीनःशृणोतीवायंयंक्रतुमधीतेतेनतेनहास्यक्रतुनेष्टंभवतीतिविज्ञा
यतेतस्यह्यवनध्यायोयदात्माशुचिर्यद्देशः॥४॥अथातोध्यायोपाकरणमोष
धीनांप्रादुर्भावेश्रवणेनश्रावणस्यपंचम्यांहस्तेनवाज्यभागौहुत्वाज्याहुतीर्जु

ख्ं॥१२ हेरंब २६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कृयात्सावित्र्येब्रह्मणेश्रद्धायैमेधायैप्रज्ञायैधारणायैसदसस्पतयेनुमतयेछं
दोभ्यऋषिभ्यश्चेत्यथदधिसक्तूंजुहोत्यग्निमीळेपुरोहितमित्येकाकुर्पुंभकस्त
दब्रवीदावदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदंतरणानाजमदग्निनाधामंतेत्रिभूंभुवनम
धिश्रितंगंतानोयस्संयद्वियाःसुपर्णमियोनःस्योअरणःप्रतिचक्षविचक्षवाग्ने
याहिमरुत्सखायत्तेराजन्छतंहविरितिइचाःसमानीवआकूतिरित्येकातछं
योरावणीमहइत्येकाध्येष्यमाणोध्यापैरन्वारब्धएताभ्योदेवताभ्योकृत्वासो
विष्टकृतंकृत्वादधिसक्तून्त्रास्यतोमार्जनमपरेणाग्निंप्राकुलेषुदर्भेषूपविश्यो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दपात्रेदर्भान्कृत्वाब्रह्मांजलिकृतोजपेदोंपूर्वाव्याहृतयः सावित्रींचशिरश्चयस्यैवे
त्यादिमारभेतथोत्सर्गेषण्मासानधीयीतसमावृत्तोब्रह्मचारिकल्पेनयथान्या
यमितरेजायोपेयेत्येकेप्राजापत्यंतद्वार्षिकमित्येतदाचक्षतेमध्यमाष्टकायां
मेताभ्योदेवताभ्योन्नेनकृत्वापोभ्यवयंत्येताएवतेदेवतास्तर्पयंत्याचार्यान्ऋ
षीन्पितॄंश्चैतदुत्सर्जनं॥५॥अथकाम्यानांस्थानेकाम्याश्चरवस्तानेवकामा
नाप्नोत्यथव्याधितस्यातुरस्ययक्ष्मगृहीतस्यवाषळाहुतिश्चरुंवाजामित्वा
हविषाजीवनायकमित्येतेनस्वप्नमनोनंदृष्ट्वाघानोदेवसवितरितिद्वाभ्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यच्च गोघ्नइ: घघ्न्यमिति पंचभि रादित्यमुपतिष्ठेतयो मे राजन्युज्यो वा सखा वेति वा श्रुत्वा
नं भित्त्वा मनोज्ञं दृष्ट्वा पापकं गंध माघ्रायाक्षिस्पंदने कर्णधनने चक्षुच क्षाअहमक्षी
भ्यां भूयासं सुवर्चा मुखेन सुश्रुत्कर्णाभ्यां मयि दक्षक्रतूइतिजपेद्गमनीयांगत्वा
याज्यंयाजयित्वाऽभोज्यं भुक्त्वाप्रतिग्राह्यंप्रतिगृह्यचैत्ययूपंवोपहत्यपुन र्मामैत्वं
द्रियंपुन रायु: पुन र्भग:॥पुन रग्निरिणमैतु मांपुन र्ब्राह्मणमैतु मांस्वाहा॥इमेयो
धिष्ट्यासोअग्नयोयथा स्थानमिहकल्पंतां॥वैश्वानरोवृधानोंतर्यछतुमेम
नोहृदंतरमृतस्यकेतु:स्वाहेत्यान्याऽऽहुतीर्जुहुयात्समिधोवानपेद्वा॥६॥ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अभ्याधितं चेत्सूर्यं तमादित्योभ्यस्तमियाद्वाग्यतोनुपविशेन्नात्रिनेषं भूत्वायेन सूर्य
ज्योतिषाबाधसेतमइतिपंचभिरादित्यमुपतिष्ठेताभ्युदियाच्चेदकर्मश्रांतमनग्निरूपे
णकर्मणावाग्यतइतिसमानंमुत्तराग्निश्चतसृभिरुपस्थानंयज्ञोपवीतीनित्योद
कःसंध्यामुपासीतवाग्यतःसायंमुत्तरापराग्निमुखोनष्टमदेवीसावित्रींजपेदर्धा
स्तमितेमंजलेआनक्षत्रदर्शनादेवंव्रातःप्राङ्मुखस्तिष्ठन्नामंडलदर्शनात्कपोत
श्चेदगारमुपहन्यादनुपतेहोदेवाःकपोतइतिप्रत्यंजुहुयाज्जपेद्वायमुत्वापथस्प
तइत्यर्थचर्यांचरिष्यंत्संपूषन्विदुषेतिनष्टमधिजिगमिषन्मूढोवासंपूषन्नध्वनइति

हेरंब
२८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

महांतमध्वानमेष्यन्त्रभिभयंवा॥७॥अथैतान्युपकल्पयीतसमावर्त्स्यमानोमणिं
कुंडलेवस्त्रयुगंछत्रमुपानद्युगंदंडंसुमनसुन्मर्दनमनुलेपनंमांजनमुष्णीषमित्या
त्मनेचाचार्यायचैवयद्युभयोर्नविंदेताचार्यायैवसमिधंताहरेदपराजितायांदिशि
यज्ञियस्यवृक्षस्यार्द्रोमन्नाद्यकामःपुष्टिकामस्तेजस्कामोवाब्रह्मवर्चसकामउप
वातामुभयीमुभयकामउपरिसमिधंकृत्वागामन्नंचब्राह्मणेभ्यःप्रदायैगो
दानिकंकर्मकृत्वात्मनिमंत्रांलंनमयेदेकफ्लीतकेनशीतोष्णाभिरद्भिःस्नात्वा
युवंवस्त्राणिपीवसावसाथेइत्यहतेवाससीआछाद्यारुमनस्तेजोसिचक्षुर्मेपा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हीति चक्षुषी आंजयीताश्मन स्तोजोसि श्रोत्रं मे पाहीति कुंडले आबध्नीतानुलेपनेन
पाणी प्रतिमुच्य मुखमग्रे ब्राह्मणोनुलिंपेद्बाहू राजन्य उदरं वैश्य उपस्थं स्त्र्यूरू सरण
जीविनो नार्तास्य नार्तो हं भूयासमिति स्रजमपिबध्नीत नमालोकीमालेति चेद्ब्रूयुः स्त्र
गित्यभिधापयीत देवानां प्रतिष्ठेस्थः सर्वतो मापाहीत्यपानहावास्थायदिवऋच्छया
सीति छत्रमादत्तेवेणुरसिवानस्पत्योसि सर्वतो मापाहीतिवैणवं दंडं मायुष्यमिति
सूत्रेणमणिकंठेप्रतिमुच्योष्णीषंकृत्वातिष्ठंत्समिधमादध्यात्॥८॥स्मृतंनिंदाचवि
द्याचश्रद्धाप्रज्ञाचपंचमी॥इष्टंदत्तमधीतंचहुतंसत्यंश्रुतंव्रतं॥यद्ग्नेसेंद्रस्यसम्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नापतिकस्यसऋषिकस्यसऋषिराजन्यस्यसपितृकस्यसपितृराजन्यस्यमनु
ष्यस्यसमनुष्यराजन्यस्यसाकाश्वस्यसातीकाश्वस्यसानूकाश्वस्यसप्रतीकाश्वस्य
सदेवमनुष्यस्यसगंधर्वाप्सरस्कस्यसहारण्येश्चपशुभिर्ग्राम्यैश्चयन्मआत्मनिआत्म
व्र॰ निव्रतंतन्मेसर्वव्रतमिदमहंमग्नेसर्वतोभवामिस्वाहेतिमामाग्नेवर्चइतिप्रत्यृचंसमिधो
ष्याद्ध्याद्यत्रैनंपूजयिष्यंतोभवंतितत्रैतांरात्रीवसेद्विद्यांतेगुरुमर्थेनानिमंत्र्यकृ
तानुज्ञातस्यवास्नानंतस्यैतानिव्रतानिभवंतिननक्तंस्नायान्ननग्नःस्नायान्ननग्नः
भुंजीतननग्नांस्त्रियमीक्षेतान्यत्रमैथुनाद्दर्पतिनधावेन्नवृक्षमारोहेन्नबाहुभ्यांनदी

+न्नूपमवरोहे॰

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेरेन्नसंशयमध्यापयेतमहद्वै भूतं स्नातको भवतीति विज्ञायते॥१॥गुरवेप्रस्तुत्य
मायोनामप्रब्रूतेदंवत्या मोनोऽत्युच्चैरूर्ध्वेनाम्नः प्राणापानयोरुपांशुमेंद्रेरिंद्र
हरिभिरितिचोतोदित्योजपतिप्राणापानयोरुरुव्याचास्तयाप्रपद्येदेवायसवित्रेप
रिदद्मीत्यंचंसमाप्योंप्राक्स्वस्तीतिजपित्वामहित्रीणामित्यनुमंत्र्यैवमति
सृष्टस्यनकुतश्चिद्भयंभवतीतिविज्ञायतेवयसाममनोज्ञावाचःश्लोकनिक्र
दज्जनुषंप्रब्रुवाणइतिसक्तेजपेद्देवीवाचमजनयंतदेवाइतिवस्कहिश्लोकंगर्तस
दंयुवानमितिमृगस्यंयस्यादिद्योविभीयाद्यस्माद्वातांदिद्योमुल्मुकमुभयतःप्रदी

हेरंब ३०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मंत्रस्यस्येन्मंथंवाप्रसव्यमालोड्यामयेमित्रावरुणामत्यमस्त्वर्चिषाशुत्रंदहंतंप्रती
त्यमाज्ञातारंमाप्रतिगंरंतुमिथोभिंदानाश्भयेतुंमृत्युमितिसंस्रष्टंधनमुभयं
समाकृतमितिमंथंन्यंचंकरोति॥९॥सर्वतोभयादनाज्ञातादृष्टाकृत्याऽऊतीर्जुष्या
त्पृथिवीहतासाग्निनाहतातयाहतयावर्त्र्यायस्माऽयाद्विभेमितद्वारयेस्वाहा।
अंतरिक्षंहतंतेजायुनाहतंतेनहतेनवर्त्रेणायस्माऽयाद्विभेमितद्वारयेस्वाहा।
द्यौर्हतासादित्येनहतातयाहतयावर्त्र्यायस्माऽयाद्विभेमितद्वारयेस्वाहा॥दिशो
हतास्ताश्चंद्रमसाहतास्ताभिर्हतायावर्त्र्यायस्माऽयाद्विभेमितद्वारयेस्वाहा।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आपोदृतास्त्वावरुणेनदृतास्त्वाग्निर्दृतोग्निर्वत्रेभिर्यस्माद्भयाद्विभेमितद्धारयेस्वाहा॥प्रजादृतास्त्वाःप्राणेनदृतास्त्वाग्निर्दृतोग्निर्वत्रेभिर्यस्माद्भयाद्विभेमितद्धारयेस्वाहा॥वेदादृतास्तेछंदोभिर्दृतास्तेदृतैर्वत्रैर्यस्माद्भयाद्विभेमितद्धारयेस्वाहा॥सर्वेदृतंतद्ब्रह्मणादृतंतेनदृतेनवत्रेणयस्माद्भयाद्विभेमितद्धारयेस्वाहेत्य थापराजितायांदिश्यवस्थायस्वस्त्यात्रेयंजपतियतइंद्रभयामहइतिचस्रुक्शो षम्॥११॥संग्रामेसंप्राप्तेराजानंसन्नाह्यदाताहार्षमंतरेधीतिपश्चाद्थस्या वस्थायंजीमूतस्येवभवतिप्रतीकमितिकवचंप्रयछेदुनरयाधनुरुत्तरांवाचयेत्ख

मुषो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पंचतुर्थेऽनपेत्यंचम्येषुधिंप्रयच्छेदग्निप्रवर्त्तमानेषष्ठींसप्तम्याग्नानष्टमीमिषुनवेक्ष्य
माणंवाचयत्यहिरिवभोगैःपर्येतिबाहुमितिततंनह्यमानंमथैनंसारयमाणमुपारुह्या
भिवर्तंवाचयतिप्रयोवांमित्रावरुणेतिचहैअथैनमन्वीक्षेताप्रतिरथंशासस्योपर्णैः
प्रधारयंतुमधुनोघृतस्येत्येतत्सौपर्णंसर्वादिनोनुपर्यायादाहित्यमोशनसंवावस्त्रा
यप्रयोधर्षेदुपस्वासयदृथिवीमुतद्यामितितत्वेनंदुंदुभिमभिमृशेदवस्रष्टापरापतेती
षूत्विसर्जयेद्यत्रबाणाःसंपतंतीतियुध्यमानेपुनपेत्संशिष्याद्यांशिष्याद्यां॥१२॥॥इति
गृह्यसूत्रेतृतीयोध्यायः॥ श्रीः ॥ॐ॥ आहिताग्निश्चेदुपतपेत्याच्यामुदीच्यामग्

पराजितायांवादिश्युदवस्येद्ग्नमकामाअग्नयइत्यदाहरंतियावान्सोंसंतएनंयाममाजि
गमिषंतोऽगदंकुर्युरितिहविज्ञायतेगदःसोमेनपशुनेष्येष्वांवासंस्थितेभूमिभागं
खानयेद्दक्षिणपूर्वस्यांदिशिदक्षिणापरस्यांवादक्षिणाप्रवणांप्राङ्दक्षिणाप्रवणांवा
प्रत्यग्दक्षिणाप्रवणामित्येकेयावान्ध्रुवेबाऊर्ध्वःपुरुषस्तावदायामंव्यायममात्रंतिर्यञ्चि
तस्यवाऽगमितआकान्नंश्मशानंबऊलोषधिकंकंटकिक्षीरिणस्तितियथोकंपुरस्ता
द्यत्रसर्वतआपःप्रस्यंदेरंनेतदादहनस्यलक्षणंश्मशानस्यकेशाश्मश्रुलोमनखानीत्यु
कंपुरस्ताद्दिगुत्कंबर्हिराज्यंचंदधन्यत्रसर्पिरामर्यंत्येतत्सिच्यंघृषदाज्यं॥१॥अथैतां

हेरंब ३२

दिशमग्नींनयंतियज्ञपात्राणिचोन्वंचंप्रेतमयुजोमिथुनाःप्रथमाःसपीतवत्केणगोयुक्के
नेत्येकेनुस्तरणींगामजांवैकवर्णांकृष्णामेकेसव्येबाहौबध्नानुसंकालयंत्यन्वंचोमात्या
अधोनिवीताःप्रद्रवन्तिरिक्थाज्येष्ठप्रेमाःकनिष्ठजघन्याःप्राच्यैवंभूमिभागंगतोदक्के
नऋमिणारक्षोयात्रिःप्रसव्यमायतनंपरिव्रजन्त्रोक्षत्यपेतवीतविचसर्पतातइतिद
क्षिणपूर्वउत्थातंतंआहवनीयंनिदधात्युत्तरपश्चिमेगार्हपत्यंदक्षिणपश्चिमेदक्षिण
मथेनमंतर्वेदीध्रुचिस्रिंचिनोतियोजानातितस्मिन्बर्हिरास्तीर्यकृष्णाजिनंचोत्तरलो
मतस्मिन्प्रेतंसंवेशयंत्युत्तरेणगार्हपत्यंहत्वाहवनीयमभिशिरसमुत्तरतःपत्नीधनु

श्वक्षत्रियाय तामुष्मा पयेदेवरः पतिस्थानीयोतेवासीजरद्वासोवोदीर्घनार्यभिजीवलो
कमितिकर्तादृषदेउलूखलेउपेत्यनुहस्तादादानोम्मृतस्येतिधनुरुक्तंदृषदेधिज्यंकृत्वासं
चितिमचित्वासंज्ञीर्यानुप्रहरेद्वै॥२॥अथैतानिपात्राणियोजयेदक्षिणेजुह्वंसव्यउ हस्ते २
पभृतंदक्षिणेपाणावेवस्थंसव्येग्निहोत्रहवणीमुरसिध्रुवांश्रिरसिकपालानिदक्षया हेरंब
गोनासिकयोःस्रुवौनिधायचैकंकर्णयोःप्राशित्रहरणेनिधायचैकमुदरेपात्रीसम ३३
वत्तधानंचचमसमुपस्थेशम्यामरणीउर्वोरुलूखलमुसलेजंघयोःपादयोःशूर्पे
छित्वाचैकमासेचनवंतिदृषदाज्यस्यपूरयेत्यमापुत्रोदृषदुपलेकुरुतलोहायसंचकौ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लमनुस्तरण्यावपामुत्खिद्यशिरोमुखंप्रछादयेदग्नेर्वर्मपरिगोभिर्व्ययस्वेतिदक्षाउत्स्र
त्यपाण्योरादध्यादतिदुवसारमेयौचूखानावितिदक्षिणेदक्षिणंसव्येसव्यंहृदयंपिंडौवै हृदय२
कैदक्षापचारइत्येकैसर्वंयथांगंविनिक्षिप्यचर्मणाप्रछाद्यमममग्नेवमसंमाविजिक्करद्
तिप्रणीताप्रणयनमनुमंत्रयतेसव्यंजान्वाच्यदक्षिणाग्नावाज्याहुतीर्जुहुयादग्नये
स्वाहाकामायस्वाहालोकायस्वाहानुमतयेस्वाहेतिपंचमीमुरसिप्रेतस्यास्माद्वैत्वम
जायथाअयंत्वदधिजायतांमसौस्वर्गायलोकायस्वाहेति॥३॥प्रेष्यतियुगपदग्नीन्प्र
ज्वालयतेत्याहवनीयश्चेत्पूर्वंप्राप्नुयात्स्वर्गलोकएनंप्रापदितिद्यादात्यत्यसावमुत्रै

वमयमस्मिंनितिपुत्रोगार्हपत्यश्चेत्पूर्वमाप्नुयादंतरिक्षलोकमेनंप्रापदितिविद्याद्ग्रात्यत्यसा
वमुत्रैवमयमस्मिंनितिपुत्रोदक्षिणोश्चेत्पूर्वमाप्नुयान्मनुष्यलोकमेनंप्रापदितिविद्याद्ग्रा
त्यत्यसावमुत्रैवमयमस्मिंनितिपुत्रोयुगपत्प्राप्नोपरामृशिंवदंतितंदह्यमानमनुमं
त्रयतेप्रेहिप्रेहिपथिभिःपूर्वेभिरितिसमानंसएवंविद्वादह्यमानःसहैवधूमेनस्वर्गं
लोकमेतीतिविज्ञायतेउत्तरपुरस्ताद्दहनीयस्यजानुमात्रंगर्तंखात्वोवकांचीपाल
मित्यवधापयेत्ततोहवाएषनिष्क्रम्यसहैवधूमेनस्वर्गंलोकमेतीतिविज्ञायतेइमेजीवावि
मृतैरावृत्रंनितिसंस्यादृतोव्रजंत्यनोक्षमाणायत्रोदकमर्वेहव्रजतितत्प्राप्यसकुड्मत्स्यैको

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जलिमुत्सृज्यतस्य गोत्रंनामचगृह्णीतीर्यान्यानिवासांसिपरिधायसहृदेनान्या
पीड्यौदकंदत्त्वानिविसृज्यासतआनक्षत्रदर्शनादादित्यस्यवादृश्यमानेप्रविश्यैकः
कनिष्ठप्रथमाज्येष्ठजघन्याःप्राप्यागारमश्मानमग्निंगोमयमक्षतांस्तैलमपञ्च
पस्पृशंतिनैतस्यांरात्र्यामन्नंपचेरन्क्रीतोत्पन्नेनवावर्तेरंस्त्रिरात्रमक्षारालवणा
शिनस्यैकादशरात्रंवामहागुरुषुदानाध्ययनेवर्जयेरन्दशाहंसपिंडेषुगुरौचा
सपिंडेप्रेतासुचस्त्रीषुत्रिरात्रमितरेषाचार्येषुज्ञातौचासपिंडेप्रेतासुचस्त्रीषुदशरात्र
जातेपरिजातेचैकाहंसब्रह्मचारिणिसमानग्रामीयेचश्रोत्रिये॥४॥संचयनमूर्ध्वं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दशम्याः कृष्णपक्षस्यायुजासु एकनक्षत्रे लक्षणे कुंभे पुमांसमलक्षणायां स्त्रियमयु
जोमिथुनाः प्रवयसः क्षीरोदकेन शमीशाखयात्रिः प्रसव्यमायतनं परिव्रजन्त्रोक्ष
तिशीतिकेशीतिकावतीत्यंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामेकैकमस्थ्यसंक्रादयंतोवदध्युः
पादौपूर्वेशिरउत्तरेसुसंचितंसंचित्यपवनेनसंपूर्ययत्रसर्वत्रआपोनाभिस्यंदेरं हेरंब
न्यावर्षाभ्यस्तत्रगर्तेवदध्युरुपसर्पमातरंभूमिमेतामित्युत्तरयापांसनवकि ३९
रेदवकीर्योत्तरांमुत्तेस्तभ्नामीतिकपालेनाविधायाथानवेक्षंप्रत्याव्रज्यापउपस्पृ
श्यश्राद्धमस्मेदद्युः॥९॥गुरुणाभिमृतांअन्यतोवापक्षीयमाणांअमावा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्थायांशांतिकर्मकुर्वन्तुरोदयादग्निंसहमस्मानंसहायतनंदक्षिणाहरेयुः
कव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरमित्यर्थर्चेनतंचतुष्पथेन्युप्ययत्रवाग्निःप्रसव्यंपरि
यंतिसव्यैःपाणिभिःसव्यान्नूरुनाघ्नानोअथानवेक्षंप्रत्याव्रज्यापउपस्पृश्यकेशा
श्मश्रुलोमनखानिवापयित्वोपकल्पयीरन्नवान्मणिकाकुंभानाचमनीयांश्चशा
मीसुमनोमालिनःशामीमयमिध्मंशामीमय्यावरणीपरिधीश्चानडुहंगोमयं
चर्मचैनवनीतमस्मानंचयावलोयुवतयःस्तावंतिकुशापिंजूलान्यग्निवेलायाम
ग्निंजनयेदिहैवायमितरोजातवेदाइत्यर्थर्चेनतंदीपयमानाआसतआशांतरात्री

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हायुष्मतोकथाःकीर्तयंतोमांगल्यानीतिहासपुराणानीत्याख्यापयमानाउपरतेषु
शब्देषुसंप्रविष्टेषुवाग्यतंनिवेशनंवादक्षिणाद्वारपक्षात्यक्रम्याविच्छिन्नामुदकधारां
हरेत्तंतुंतन्वन्नजसोभानुमन्विहीत्योत्तरस्माद्वाग्निमुपसमाधायपश्चादस्या
नड्वंचर्मास्तीर्यग्रावाणमुत्तरलोमंतस्मिन्नमात्यानारोहयेद्दारोहतायुर्जरसं
वृणानाइतीमंजीवेभ्यःपरिधिंदधामीतिपरिधिंपरिदध्यादंतर्मृत्युंदधातीपर्वते
नेत्युत्तरतोग्निमानमग्नेरुत्वापरंमृत्योअनुपरेहिपंथामितिचतसृभिःप्रत्यृचंद्रु
तोयथाहान्यानुपूर्वंभवंतीत्यमात्यामीक्षेतयुवतयःस्थकृपाणिन्योदर्भतारुण

हेरंब
३६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कैर्नवनीतेनौदुंबरोपकनिष्ठिकाभ्यांमक्षिणीआंज्यैपरांचोविस्रजेयुरिमानारीरविधवाःसुपत्नीरित्यंजानाईक्षेतांसुमन्वीतीरीयतेसंरभध्वमित्यसमानंकर्त्तापथमोभिमृशेदथापराजितायांदिश्यवस्थायाज्ञिनानडुहेचर्मणा
पोहिष्ठामयोभुवइतिदक्षेनपरीमेगामनेषतेतिपरिक्रामत्सुजातेतिंगलोनशान्यरिणेयस्यादित्युदाहरंत्यथोपविशंतियत्राभिरंस्यमानाभवत्यहतेनवाससाप्रच्छादयेतेस्वपंतओदयाइतिआदित्यैसोर्याणिस्वस्त्ययनानिचजपित्वान्नंसंस्कृत्यापनःशोशुचदघमितिप्रत्यक्चंडुलांब्राह्मणान्भोजयित्वास्वस्त्ययनंवाचयीतगोःकंसो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हतंवासश्चदक्षिणा॥६॥॥अथातःपार्वणेश्राद्धेकाम्यआभ्युदयिकएकोद्दिष्टे
वाब्राह्मणांछ्रुतशीलवृत्तसंपन्नानेकेनवाकालेज्ञापितान्स्नाताकृतपंक्तीवानाचां
तानुदक्शुखान्पितृवदुपवेश्यैकैकमेकैकस्यद्वौद्वौत्रीस्त्रीन्वाहस्तौफलभूयस्त्वेन
वैवैकंसर्वेषांकाममनायेविजैर्व्याख्यातमपःप्रदायदर्भेद्विगुणभुग्नानासनंमदा हेरंब
यापःप्रद येतेजसान्नममयमन्मयेषुत्रिषुपात्रेषुकृष्येषुवादर्भांतर्हितेषुपआसिच्यशन्नो ३७
देवीरभिष्टयेइत्यनुमंत्रिताःकृतिलानावपतितिलोसिसोमदेवत्योगोसवेदेवनि
र्मितः॥प्रत्नवद्भिःप्रत्नःस्वधयापितृनिमांलोकान्प्रीणयाहिनःस्वधानमइतिप्रस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ज्येनेतरपाप्यंगुष्ठांतरेणोपवीतित्वादक्षिणेनबासव्योपग्रहीतेनपितरिदंतेअर्घ्यंवि
तामहेदंतेअर्घ्यंप्रपितामहदंतेअर्घ्यमित्यपूर्वंताःप्रतिग्राहयिष्यन्सकृत्स्वधा
अर्घ्याइतिप्रसृष्टाअनुमंत्रयेतयादिव्याआपःपृथिवीसंबभूवुर्याअंतरिक्ष्या
उतपार्थिवीर्याः॥हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानआपःशंस्योनाभवंतितिसंस्रवान्स
मवनीयतात्रिरद्भिःपुत्रकामोमुखमनक्ति॥नोत्थरेत्थमंपात्रंपितृणामर्घ्यपा
तितं॥आहृतास्तत्रतिष्ठंतिपितरःशौनकोब्रवीत्॥उत्थरेद्यदिचेत्पात्रंविहृतंग
यदाभवेत्॥तदासुरंभवेच्छ्राद्धंक्रुद्धैःपितृगणैर्गतैरिति॥७॥एतस्मिन्काले

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गंधमाल्यधूपदीपाछादनानांप्रदानंमुत्सृत्यघृताक्तंमन्त्रमनुज्ञापयत्यग्नौकरिष्ये
करवैकरवाणीतिवाप्रत्यभ्यनुज्ञोक्रियतांकुरुष्वकुर्वित्यथाग्नौजुहोतियथोक्तंपुर
स्तादभ्यनुज्ञायांपाणिषेवाग्निमुखावैदेवाःपाणिमुखाःपितरइतिहिब्राह्म
णंयदिपाणिषाचांतेषन्यस्यन्नमनुदिशत्यंनमंनेस्वंदत्तमश्नुकमितित
मान्ज्ञात्वामधुमतीःश्रावयेदक्षंनमीमदंतेतिचसंपन्नमितिप्रश्न्याययन्नमुप
भुक्तंतन्नस्थालीपाकेनसहपिंडार्थंमुत्सृत्यशेषंनिवेदयेदमिमतेनुमतेवोभुक्तशेष
नाचांतेषुपिंडंनिदध्यादाचांतेषेकेमत्कीर्योनमुपरीयोस्वधोच्यतामितिविसृजे

हेरंब ३८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दरूक्ष्वधेतिवा॥८॥॥अथशूलगवःशरदिवसंतेवाईयाश्रेष्ठंस्वस्ययूथस्याकु
ष्ठिष्प क्ल्प्त्माषमित्येकेक्षामंकृष्णमालोहवांश्चैवीहियवमतीभिरद्भिरभिषिच्य
शिरस्तआभसतोरुद्रायमहादेवायजुष्टोवर्धस्वेतितंवर्त्सयेत्संपन्नेदंतमृष
भंवायज्ञियायोदित्यसंदर्शेग्रीमाद्ध्वमर्धरात्रोदितउत्येकेवेद्यंचरित्रवंतं
ब्रह्माणमुपवेश्यसपलाशामार्द्रशाखांयूपंनिखायतत्रतस्योकुशारज्जुवारश्चने
अन्यतरयायूपंपरिवीयान्यतरयार्थशिरसिपशुंबध्वायूपेरशनायांवानियुनक्ति
यस्मैनमस्तस्मैत्वाजुष्टंनियुनाज्मीतिक्षणादिसमालंभ्यपशुनाविशोपान्वस्यामः

पाभ्यापलाशेनवीव पांजुङ्याहितिहविज्ञायतेहरायमज्ञायशर्वायशिवायभवायमहा
देवायोग्रायभीमायपशुपतयेरुद्रायशंकरायेशानायस्वाहेतिषड्भिर्वोत्तरौरुद्रायस्वाहे
तिवाचतस्रश्चतस्रश्चकुशासूनासुचतस्रश्चदिक्षुबलिंहरेद्यास्तेरुद्रपूर्वस्यांदिशिसेना
स्ताभ्याएनंनमस्तेअस्तुमामाहिंसीरित्येवंप्रतिदिशंतावदेशानंचतुर्भिःसूक्तैश्चतस्रो
दिशउपतिष्ठेतकद्रुद्रायेमारुद्रायातेपितरिमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिसर्वयज्ञेषुदि
शामुपस्थानंतुषान्फलीकरणांश्चपुछंचार्मशिरःपादानित्यग्नावनुप्रहरेद्रोगंचर्म
णाकुरुतेतिशंवत्यउत्तरतोग्नेर्दर्भेषीतासुकुशासूनासुवाशोणितंनिनयेच्छ्वासिनीर्घो

हेरंब

विषाविचिन्वतीः समश्नुतीः सर्पाएतद्वोनेनवः पीणात्यथोदंष्ट्राभ्यांवास्यनीर्घोविषीर्वि
विन्वतीः समश्नुतीः सर्पाएतत्थोत्रतथरध्वमितिसर्पेभ्योयत्तत्रास्यरूपंवध्यंवावस्तुतंभवति
तस्थरंतिसर्पाः सर्वाणिहवाअस्यनामधेयानिसर्वाः सेनाः सर्वाण्युच्छ्रय-णानीत्येवंवि
द्यजमानंपीणातिनास्यब्रुवाणंचनहिनस्तीतिविज्ञायतेनास्यप्राश्नीयोनास्ययाममाहरे
युरमिमारुकोहेषदेवः प्रजाभवतीत्यमात्यानंततः प्रतिषेधयेन्नियोगातुप्राश्नीयात्त्व
युरमिमारुकोहेषदेवः प्रजाभवतीत्यमात्यानंततः प्रतिषेधयेन्नियोगातुप्राश्नीयात्त्व
त्यमनइतिसएषश्लगवोधन्योलोकयः पुण्यः पुत्र्यः पशव्य आयुष्योयशस्यइत्यान्यमु
त्यमनइतिसएषश्लगवोधन्योलोकयः पुण्यः पुत्र्यः पशव्य आयुष्योयशस्यइत्यान्यमु
त्तमैन्नानुत्तृष्यान्नहापशुर्भवतीतिविज्ञायतेशांतातीयंनपैन्नरहानियात्पशुनामुप
तापएतमेवदेवंमध्येगोष्ठस्ययजेतस्त्रीपाकंसर्वङ्कृतंबहिराज्यंचानुप्रहृत्यधूमलोगाआ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नयेछंतातीयंजनपन्यभूनांमध्यमियान्मध्यमिमान्नमश्नीनकायनमःश्नीनकाय॥२॥ ॥
श्रीः॥ इत्याश्वलायनगृह्यसूत्रेचतुर्थोध्यायः॥ ॥श्रीसरस्वत्यैनमः॥ ॥७॥ श्रा
श्रीहेरंबार्पणमस्तु॥ ॥ ६ ॥ ॥श्रीविष्णुश्वरार्पणमस्तु॥ ॥शुभंवाभूयात्॥ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=05.08.20 10:32
,TRANSFERRED=2020/08/05 at 10:41:01
,PAGES=81
,TYPE=STD
,NAME=S0003419
,Book Name=M-2475-GRIHSUTRA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection